

kotói két véglet között ingadoztak — vagy a filmriport újságírói tapasztalatait alkalmazták mechanikusan a tudományos ismeretterjesztő filmekre, vagy pedig lemondtak a vizuális információ széles köri alkalmazásáról, s azt a kísérőszöveg toladó diadaktikájával helyettesítették. M. BYSTRYCKA véleménye szerint a népszerű tudományos filmeknek figyelembe kell venniük a modern pedagógia szükségleteit, és azokból kiindulva a különböző tudományos és módszertani eszközök segítségét kell igénybe venniük.

Janusz PLISIECKI „Film na usługach wiedzy o sztuce” (*A film a művészettel kapcsolatos ismeretek szolgálatában*, 75—86. old.) c. írásában ismerteti Jarosław BRZOZOWSKI három művészeti kisfilmjével kapcsolatban végzett kísérletét. A szerző abból a feltételezésből indult ki, hogy a film mint audiovizuális eszköz a művészetről szóló ismeretek közlésében nem marad el a hagyományos eszközök hatásossága mögött. J. PLISIECKI kérdőíves felmérése alapján nemcsak hipotézisét bizonyította, hanem arra is rámutatott, hogy

a közérthetőség, a szuggesztivitás, a kép, a szó, a zene egysége stb. következtében a filmbeli ismeretközlés hatása fokozottan érvényesül.

Befejezésül, egy könyvismertetés kapcsán térjünk vissza ahhoz a témához, amely a *Kwartalnik Pedagogiczny* 1974-es első három számában a legfontosabb volt — vagyis a lengyel oktatási rendszer közeli reformjának a kérdéséhez. A reform bevezetésének előkészítő munkájában igen fontos szerepet játszott a szakértői bizottság jelentése a lengyel közoktatás helyzetéről. A terjedelmes jelentés teljes anyaga könyv formájában is megjelent. (Raport o stanie oświaty w PRL. Komitet Ekspertów dla opracowania raportu o stanie oświaty w PRL, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Varsó 1973., 481. old.) Azoknak, akik szeretnének megismerkedni a jelentés főbb megállapításaival, felhívjuk a figyelmét Aleksander KAMIŃSKI recenziójára, amely az 1974/3. számban — jelent meg. (15—156. old.)

MORVAY KÁROLY

A „PÄDAGOGIK” NÉHÁNY FÖBB TÉMÁJA 1974-BEN

A Német Demokratikus Köztársaság egyik vezető neveléstudományi folyóirata a *Pädagogik*, amely az NDK Neveléstudományi Akadémiájának gondozásában jelenik meg évente tizenkétszer. Szerkesztését hattagú szerkesztő bizottság intézi, főszerkesztője Ernst PILZ akadémikus.

Milyen főbb témákat fejtegettek a folyóirat nagyobb tanulmányainak szerzői 1974-ben?

1973 májusában került sor az NDK-ban az iskolaigazgatók központi konferenciájára. E konferencia megállapításai — különösen az Oktatásügyi Miniszter itt elhangzott referátuma — hosszabb időre meghatározták az oktatási és nevelési tevékenység jellegét a Német Demokratikus Köztársaságban. A folyóirat 1974-i évfolyama a konferencián felvetett problémákat állítja tematikájának középpontjába. A fő témakörök a következők voltak: a sokoldalúan fejlett szocialista személyiség kialakítása, ezzel kapcsolatban a pedagógia területén folyó tudományos kutatómunka kiszélesítése, elméleti megalapozottságának megszilárdítása; a politechnikai oktatás kérdései; felkészülés az NDK megalakulása 25. évfordulójára; felkészülés a szocialista országok pedagógusainak II. konferenciájára; harc a polgári pedagógia új tendenciái ellen; az iskolaközösség bevonása a közös feladatok megoldásába stb.

A legtöbb cikket a *személyiség fejlesztésének* problémáiról olvashatjuk. A cikkek szerzői

különböző aspektusokból világítják meg ezt a korunkban oly fontos kérdést. A. KRETZSCHMAR és J. RITTERSHAUS a munkásosztály és a személyiségfejlődés kérdésével foglalkozik (1. szám). A kérdés megközelítése során abból indulnak ki, hogy az osztály és a személyiség viszonya döntő kérdés a pedagógia számára, mivel a szocialista személyiség kialakítása lényegében osztályok és rétegek létezésének feltételei között történik. Ezért az osztály- és személyiségfejlődés között elszakíthatatlan kapcsolat van. A szocialista személyiség fejlődése döntő feltétele az osztály fejlődésének. A szerzők megvizsgálják továbbá, hogy milyen szálakkal kapcsolódik az individuum az osztályhoz (munka, meghatározott társadalmi csoportok, a munkafolyamat meghatározott feltételei, ideológia, társadalmi tevékenység stb.).

H. STOLZ a pedagógiai törvények és a személyiségfejlődés kapcsolatát teszi vizsgálat tárgyává (2. szám.). A személyiségfejlesztés szempontjából jelentős törvények ismeretére azért van szükség, hogy ezek segítségével a személyiséget szocialista céljainknak megfelelően befolyásolhassuk és képessé tehesük az önnevelésre, hogy a nevelési eredményeket megszilárdíthassuk, az ismert és ismeretlen között világos különbséget tehesünk, a megoldandó problémákat pontosan megfogalmazhassuk, s hogy a szocialista oktatási rendszer további fejlesztését meghatározó faktorokat pontosan megtervezhessük — állapítja meg

a szerző. A továbbiakban ismerteti az objektív törvények alaptípusait, amelyek a pedagógiai kutatás szempontjából is jelentősek. Leírja azt az általános törvényszerűséget, amely szerint a szocializmus és kommunizmus felépítéséhez magas szinten és sokoldalúan képzett személyiségekre van szükség. Ez a törvényszerűség a következő célokat tűzi ki az oktatásügy elé: az iskola és az élet szoros kapcsolata; az oktatás tudományossága, az oktatás és nevelés egysége; az iskola egységessége, amely minden gyermek számára az általános képzés ugyanazon jogait biztosítja; az összes társadalmi erő együttműködése a fiatal generáció oktatásában és nevelésében. A sikeres politikai-pedagógiai tevékenység feltétele a jelenlegi oktatáspolitikai céljainak, lényegének és fő feladatainak a meghatározása. A „szubjektív faktor” fogalmába az is beletartozik, hogy a munkásosztály és minden dolgozó képes az objektív társadalmi törvények elsajátítására és realizálására. Van a törvényeknek egy másik csoportja is, amelyet az ember természetes fejlődése alaptörvényének nevezhetünk. A szerző egyértelműen megállapítja, hogy a pedagógiai tevékenység komplexitása csak akkor ragadható meg, ha az embert biológiai és társadalmi egységnek tekintjük, akinek személyiségfejlődése társadalmi meghatározottságú. A továbbiakban ismerteti az általános jellegű törvények azon specifikus megjelenési formáit, amelyek mint törvényszerűségek, törvények és szabályok a pedagógiai folyamatban hatnak. Igen fontos az a megállapítása, hogy a személyiségfejlesztés pedagógiai folyamatában nemcsak pedagógiai hanem történeti; gazdasági és más jellegű törvények is hatnak, ami megnehezíti a kérdés vizsgálatát. Szükség van a pedagógiai törvények és törvényszerűségek olyan általánosításaira, amelyek egyértelműen a praxist támogatják.

H. ÁDAM és E. DREFENSTEDT a *marxista—leninista személyiségelmélet és a pedagógia összefüggéseivel* foglalkozik (4. szám). Abból indulnak ki, hogy a személyiségprobléma a filozófia és egész sor résztudomány együttműködése révén oldható meg, és ebben az együttműködésben kiemelkedő szerep jut a pedagógiának. Vizsgálat tárgyává teszik, milyen viszony van a marxista—leninista filozófia és a pedagógia között, és ennek alapján írják le a szocialista személyiség és nevelés lényegét. Megállapítják, hogy a személyiség lényege, fejlődése és nevelése soha nem határozható meg általában, hanem csakis konkrét-történeti feltételek mellett. Gondolatmenetük további fejezete a személyiség—világnézet—erköles problematikája. Hangsúlyozzák a szocialista személyiség oktatását és nevelését célzó folyamat objektív törvényei feltárásának szükségességét. Kiemelik a nevelés és önnevelés problémájának jelentőségét. A

cikk végén foglalkoznak a kollektíva és a személyiség fejlődésének dialektikájával. Cikkük tulajdonképpen reflexió a *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* 1973/10. számára, amely egészében a filozófia és a pedagógia viszonyának problémájával foglalkozik.

A *testkultúra és a szocialista személyiségelmélet* kérdésével foglalkozik P. MARSCHNER (5. szám). Mivel a testnevelés az új ember harmonikus és sokoldalú képzésének eszköze, ezért a tudománynak is foglalkoznia kell vele. A testkultúra a személyiség-kép fontos komponense, s ezért a szocialista általános oktatás fontos részét alkotja.

1974. március 6-án a Pädagogik szerkesztőse kerekasztal-beszélgetést rendezett gyakorló pedagógusok, tudományos dolgozók részvételével a *tevékenység és személyiségfejlődés* problémájáról. Erről ad hírt a folyóirat 5. száma. A résztvevők azt vitatták meg, milyen összefüggés állapítható meg a tanulók tanulmányi tevékenysége és személyiségfejlődése között.

A szocialista személyiségfejlesztés egy másik lényeges aspektusát tárgyalja H. ALBRECHT (6. szám). Annak fontosságáról ír, hogy a *szilárd marxista—leninista osztályállásponthi kialakítása* az oktatás egyik legfontosabb feladata. Az állásfoglalásra való képesség a céltudatos cselekvés egyik feltétele. A szerző hangsúlyozza, hogy a pártos állásfoglalás nem más, mint marxista—leninista alapon történő értékelés. A marxizmus—leninizmust kell értékelési mércének tekinteni. A szerző külön fejezetben foglalkozik avval, hogy a pártos értékelés képességének kialakítására kell törekedni az úttörő- és FDJ-megbízásoknak is. Elemzi az objektív értékelési mércék természetét, amelyek függetlenek a szubjektumtól és tudatától. Hangsúlyozza, hogy minden nevelőnek képesnek kell lennie tanuló értékeléseinek osztályszempontból helyes megítélésére. A pártos értékelésben a racionális és emocionális kapcsolódik össze. Hangsúlyozza a társadalmi és ideológiai tények lényegének ismeretét, ami nélkül nem lehetséges a pártos értékelés. Cikke végén felhívja a figyelmet arra, hogy a hibás, nem pártsterül értékelés tulajdonképpen a tudománytalan értékelési mércék használatának kifejeződése.

G. WILMS cikke a 7. számban lényegében már címében is anticipálja a pedagógusok azon konferenciájának témáját, amelyre 1974 augusztusában került sor Berlinben. Közismert, hogy ezen a konferencián a szocialista országok pedagógusai a *sokoldalúan fejlettszocialista személyiségek kialakításának* problémájával foglalkoztak. Ugyanabban a számban egy szovjet szerző (V. V. KRAJEVSKIJ) azt fejtegeti, hogy milyen aktuális problémái vannak a szovjet didaktikának a sokoldalú személyiség kialakítása vonatkozásában. A 8.

számban találjuk Emil STRACARNak, a pozsonyi Pedagógiai Kutató Intézet igazgatójának cikkét arról, hogy milyen szerepet játszik az *oktatás mint eszköz a személyiség sokoldali fejlesztésében*. A szerző cikkében megvizsgálja az oktatási folyamat lényegét, valamint a folyamat gnoszeológiai és logikai alapjait. H. BERGER a *személyiségfejlődés és a tanulói kollektíva* kapcsolatát vizsgálja cikkében (9. szám). Tisztázza a tanulói kollektívák társadalmi jellegét és általános pedagógiai funkcióit, majd vizsgálat tárgyává teszi a tanulói kollektíva néhány fontosabb funkcióját és kialakítását. A kollektíva legfontosabb funkcióit a következőkben látja: a marxista-leninista világnézet, magasszintű tudományos általános képzettség elsajátítása; meghatározott életpaszlatok szerzése; szocialista magatartási mód manifesztálása; a tanulói személyiség öntudatának és társadalmi kötelességeinek kialakítása; önnevelő jellegű magatartás kialakítása.

*

1974 augusztusában rendezték meg Berlinben a szocialista országok pedagógusainak II. konferenciáját. E konferencia témája a következő volt: *A sokoldalúan fejlett szocialista személyiségek kialakítása — a szocialista országok közoktatásának feladata*. A szerkesztőség a folyóirat 10/11. összevont számát e konferencia munkája ismertetésének szentelte. A folyóirat közli Margot HONECKERnek, az NDK közoktatási miniszterének megnyitó beszédét, valamint a konferencián résztvevő szocialista országok egy-egy képviselőjének referátumát. Az olvasó a következők referátumokkal ismerkedhet meg a folyóiratban: NEUNER (NDK): A szocialista személyiség kialakítása folyamatának vizsgálata mint a marxista-leninista pedagógia fő feladata; V. N. SZTOLETOV (Szovjetunió): A pedagógia és a szocialista személyiség kialakítása; SZ. GANOVSKI (Bolgár NK): A képesség fejlesztése a fejlett szocialista társadalom új személyiség típusa kialakítása során; M. CIPRO (Csehszlovák SzK): A személyiségfejlesztés kérdései a szocialista iskolában; VO THUAN NHO (Vietnami DK): Az ifjú generáció nevelése a Vietnami Demokratikus Köztársaságban az antiimperialista harc feltételei mellett; R. GUTIERREZ (Kubai Köztársaság): A szocialista személyiség nevelése feladatainak elemzése Kubában; B. DAVASUREN (Mongol Népköztársaság): A mongol népi pedagógia haladó örökségének hasznosítása a sokoldalúan fejlett szocialista személyiség kialakításában; I. NICA (Román Szocialista Köztársaság): Az iskola és a személyiség kialakítása a fejlett szocialista társadalom feltételei mellett Romániában; J. WOLCZYK (Lengyel Népköztársaság): A szocialista magatartási normák kialakítása az iskolában; SZARKA József (Magyar

Népköztársaság): A személyiség fejlesztésének aktuális kérdései a Magyar Népköztársaságban; J. M. KOZSEVNYIKOV (Szovjetunió): Két világ — két életforma. A folyóirat végül ismerteti a konferencia hat szekciójának munkájával kapcsolatos zárójelentéseket, a konferencia elnökének, G. NEUNERnek zárszavát, valamint a chilei juntának küldött tiltakozótávirat szövegét.

Az *iskolán kívüli nevelés* kérdései is helyet kaptak a folyóiratban. Evvel foglalkoznak J. KOMPASS és E. SCHRAMM is az iskolán kívüli nevelési tevékenység jobb minőségét sürgető cikkükben (3. szám). Abból indulnak ki, hogy az oktatáson kívüli képzés és nevelés magasabb szintje egyre inkább feltétele lesz az eredményesebb pedagógiai folyamatnak. Elemzik az iskolán kívüli nevelés minősége javításának objektív és szubjektív feltételeit és kimutatják, milyen mértékben segítheti elő az iskolán kívüli tevékenység a sokoldalú és harmonikus személyiség kialakítását. Összefüggéseket keresnek a szabad idő és az oktatáson kívüli tevékenység között, majd a cikk végén ismertetik elképzeléseiket azzal kapcsolatban, milyen módon lehetne megjavítani az iskolán kívüli nevelési és oktatási tevékenységet. — Ugyanezzel a problémával foglalkoznak R. LENZNER és H. SENF is a 7. számban levő cikkükben, amelyben azt vizsgálják, hogyan működhetnek együtt a társadalom nevelési tényezői a lakótelepeken: A lakótelepet úgy jellemzik, mint a tanulók közvetlen életszféráját, amelyet feltétlenül hasznosítani kell nevelési szempontból. Megállapítják, hogy az iskolának és a lakótelepnek partnerként kell együttműködniük a tanulók nevelésében. Ismertetik, hogy melyek a közös pedagógiai cselekvés tényezői, s a cikk végén szó esik a lakótelepen folyó nevelési tevékenység eredményeiről és problémáiról.

A *szocialista oktatási jog és a pedagógusok munkajoga* alapkérdéseiről olvashatunk H. KRAHN és G. RÜCKERT közös cikkében. Evvel elsősorban az igazgatók munkáját igyekeznek megkönnyíteni. Szó esik az igazgatók azon feladatairól, amelyek lehetővé teszik a szocialista jogrend biztosítását az iskolában. Majd arról szólnak, milyen felelőssége van az igazgatónak az oktatók és nevelők munkajogi viszonyainak kialakításával kapcsolatban. (3. szám) — Az előző cikk alapján a szerzők egy másik cikkükben (7. szám) azt a kérdést tárgyalják, hogy milyen konkrét feladataik vannak az iskolaigazgatóknak az oktatók és nevelők munkajogi viszonyainak kialakításával kapcsolatban, és hogyan oldhatók meg ezek a feladatok.

Az *oktatás hatékonysága emelése* problémáival foglalkozik cikkében B. WERNER (1. szám). A sematizmus, utánzás, gondolatlanlás és rutin elkerülése céljából az óravetési variánsokban való gondolkodás kérdését boncol-

gatja. A pedagógusnak tudnia kell előre gondolkodnia. Tisztázni kell az oktatási célt, és az óravezetés során megfelelő stratégiával kell élni. A továbbiakban a szerző a megismerés útja logikai-racionális kialakításáról, az ideológiai súlypontokról, a követelményszint variálásáról, a didaktikai tagolásról és az osztálykollektívával végzendő munkáról szól. — E. FÜHRMANN az oktatás során alkalmazott módszerek változatosságának kérdését elemzi cikkében (2. szám). Felsorolja azokat a tényezőket, amelyek szükségessé teszik a módszerek változatosságát. E kérdéssel kapcsolatban a cél-anyag megfeleléssel teremt kapcsolatot, elemzi a megismerés útjának függését az anyag logikájától, az anyag logikájának és a megismerés útja logikájának figyelembevételét, a konkrét és absztrakt egységének kérdését, az induktív és deduktív tárgyalást, valamint az oktatás problémajellegű megformálását. Cikke végén szó esik a szaktárgy megismerési módszerei és az oktatási módszerek közti viszonyról. — D. ROLAND és H. STOLZ a pedagógiai módszerek és a tanulói tevékenység közti összefüggést vizsgálják cikkükben (6. szám). Megkísérlik a pedagógiai módszerek osztályozását abból a szempontból, hogy az általánosra vagy csupán a különösrre vonatkoznak-e. — H. LEISTNER cikkében a cselekvési hajtóerő néhány aspektusával foglalkozik a pedagógiai folyamatban (12. szám). Elemzi a cselekvés akarása mozgósításának kérdését, és a gyerekekben meglevő motívumok erősítését.

Több cikk foglalkozik vitatkozó jelleggel a

modern polgári pedagógiában megfigyelhető jelenségekkel. Ezek között H. G. HOFMANN a 70-es évek polgári pedagógiájának fejlődésében megfigyelhető új tendenciákat teszi vizsgálat tárgyává. Bemutatja a polgári ideológia és pedagógia krízisének elmélyülését és részletesebben megvizsgálja a pedagógia, valamint az ipari társadalomról szóló tanítások kapcsolatát. (3. szám) Ugyanő egy másik cikkében (7. szám) azt fejtegeti, hogyan nyilvánul meg az antikommunizmus korunk polgári reformista és anarchista pedagógiai tanításaiban. Elemzi a nyugati társadalomkritikai pedagógia kis- és nagypolgári változatainak antikommunista pozícióit.

Végül megemlíti azt a jelentős referátumot, amelyet Margot HONECKER, az NDK közoktatásügyi minisztere tartott 1974 elején az NDK Neveléstudományi Akadémiájának 10. plenáris ülésén (szövegét a 4. számban tették közzé). Az előadó arról szólt, hogy milyen feladatok várnak a neveléstudományra az aktuális közoktatási politikai feladatok további megoldása során. Emelni kell a neveléstudományi kutatómunka minőségét. Megbízható alapokat kell teremteni a szocialista személyiség sokoldalú fejlesztéséhez. A marxizmus—leninizmus elengedhetetlenül szükséges a pedagógiai elmélet nivójának emeléséhez és a polgári pedagógiai elméletekkel folytatott vitához. Olyan nevelésre van szükség, amelyet a munkásosztály világnézete és erkölce hat át.

DANI TIVADAR